

TXINA EREDUGARRI?

Beijing edo Shangai baino, Wuhan bihurtu da, 2020a hasi zenetik, Txinako hiriburua. Handik heldu zaizkigu notiziak eta irudiak, baita mundua geldiarazi duen izua ere. Koronabirusari aurre egiteko eredu gisa ere agertu da munduaren aurrean. Erreportajearen egilea taichi irakaslea da eta, bere lanbidea medio, azken 40 urteetan harreman estua izan du Txinarekin eta ekialde urruneko beste hainbat herrialderekin.

 JUAN GOROSTIDI BERRONDO

Txinak muturreko egitura demografikoa du. 1925ean Hu Huanyong geografoak lerro zuzen bat marraztu zuen ipar-ekialdeko Heihe eta hego-mendebaldeko Tengchong hirien artean ("Heihe-Tengchong lerroa"). Lerro horren mendebaldeak Txinako azaleraren %57a hartzen du eta, bertan, biztanleriaren %6a bizi zen 2002an. Ekialdeko %43an, %94a bizi da. Bertako hiririk jendetsuenean, Shangain, AEBetako zortzi hiri handienetan batera beste jende bizi da: 23 milioitik gora pertsona –baina guk, AEBetako hiriak irudikatzen ditugu beti "mundu modernoaren" erraldoiak bezala–.

Wuhan, Txinako hiri "ertain" bat da: 12 bat milioi biztanle eta Hubei 'pro-bintziako' hiriburua. Hubei osoak, 60 milioi biztanle ditu. Eta kasu honetan interesatzen zaizkigun ezaugarrietara joz, esan behar Wuhan dela Txinan "Lau Labeak" bezala ezagutzen denetako bat. "Labeak", haien uda sargori eta hezeengatik baina, lauretatik, Wuhan gainera, labez zipriztindua dago, literalki: hiri-gunea altzairuaren eta hormigoiairen fabrikazioaren nukleo bat da, baita Txinako eraikuntzarekin zerikusia duten beste industria batzuen ere. Txinako eraikuntzaren hiriburua kontsideratzen da. Bertan 2018-2019 bitartean zeuden eraikuntza lanen azalera Hong Kong irla osoa bezain zabala zen (80'5 km², Bilboren bikoitza).

MIRARI EKONOMIKOAREN PAGABURUAK

Baina datuok ez dute erakusten zer nolako bizimodua garatu den ingurune haietan. Bertan bizi den jendea, esaterako, bikoiztu egin da azken hogeita hamar urteetan. Jia Zhangke zinemagilearen lanak ikusi dituenak ondo irudika lezake bilakaera hori (ikus 2006ko *Sanxia Haoren / Still Life*). Jia, Shanxin jaioa da, Hubairekin muga egiten duen lurraldean, baina biek dute elkarrekin Yangtse ibaia (Txinako zibilizazioan, ibai Horiarekin batera, Egiptokoan Nilok izan duen lekua duena).

Trumilka hirietara doazenak "pape-rik gabeko" bihurtzen dira, *hukou* izeneko legeagatik. Horren arabera, bakoitzari dagokion lekuan –jaioterrian edo baimendutako desplazamenduetan– ematen zaizkio zerbitzu sozialak: eskola, mediku zerbitzua, etab. "Lekuz kanpo", eskubide horiek desagertu egiten dira. Eta milioika dira, gero eta gehiago, baldintza hauetan bizi direnak. Bestalde, maoismoaren garaian indarrean jarri zen *danwei* sistemari esker, langile bakoitzak eskubidea zuen bere lantokian oinarritzko zaintza medikua jasotzeko. Sistema hori desegin da 90eko hamarkadan abiatutako estatutak kontrolatzen duen sistema gero eta pribatizatu baten pean. Oraingo sisteman, enpresen eta langileen ekarpenen konbinazioak laguntza medikoa, pentsioak eta etxebizitza-asegurua

ordaintzen ditu. Hala ere, gizarte-segurantzako sistema horrek hornidura falta sistematikoa izan du; izan ere, enpresei ustez eskatzen zaizkien ekarpenak askotan ez dira kontuan hartzen, eta, beraz, langile gehienek poltsikotik ordaindu behar dute zerbitzua. Eskura dauden azken kalkuluen arabera, langile migrazioaileen %22ak baino ez duten oinarriko aseguru medikoa. Dongguan bezalako industria-zentro batean [Canton eta Shenzhen-ekin batera, 25 milioi biztanle batzen dituen, Hong Kong ondokoa] gizarte-segurantza ordaintzeak erdira jaitziko lituzke industria-irabaziak, eta enpresa asko porrotera eramango lituzke.

EPIDEMIAREN KUDEAKETA

Osasungintzan eta hezkuntzan egiten den gastu publikoa oso txikia da oraindik Txinan. Azken hamarkadetan dirutza bideratu da azpiegitura erraldoietara eta energia iturri merkeak lortzeko lehia. Txinako industriak kalitate handiko eta esportaziorako balio handiko ondasunak ekoiztea lortu du, munduko merkatuko estandar zorrotzenen arabera fabrikatuak, hala nola telefono mugikor adimendunak eta ordenagailu-txipak. Baina barne-merkatuaren kontsumorako egiten diren produktuak maila kasarrekoak dira, eta ohikoak dira horrek

eragindako eskandaluak eta jendearen mesfidantza handia.

1950-1980 bitartean jendearen osasun mailak nabarmen gora egin zuen –batez besteko bizi iraupena 45 urtetik 68ra igo zen–, maila oso apaleko ekonomia batean. 1980tik aurrerako “eztanda ekonomikoarekin” batera, aurreko ereduaren abandonuak eta pribatizazioek nabarmen hondatu dute osasun maila. Batera gertatu dira urbanizazio prozesu azkarra, elikagaietako produktu industrial desarautuen ekoizpena eta botikei eta segurtasunari buruzko erregelamendu kaotikoa. Osasunaren Mundu Erakundearen (OME) arabera, egun Txinako osasunean egiten duen gastu publikoa, Brasilek, Bielorrusiak eta Bulgariak gatatzen dutenaren erdia da, gutxi gorabehera. Bitartean, bat edo bi gaixotasun kutsakor berri sortzen dira Txinan urtero, eta horiek epidemia bihurtzeko baldintzak ezin hobeak dira lurraldean.

KUDEAKETA EREDUGARRIA? MITOAK EZ DU ETENIK

Gero eta ahots gehiago altxatzen ari dira gure artean Txinako Gobernuaren ardura salatuz pandemiaren hedapenean: kasuak antzeman omen ziren 2019ko urrian Wuhanen ospatu ziren Munduko Joko Militarren ostean. Bertan, 100 he-

rrialdetako 10.000 atleta baino gehiago elkartu ziren. Txinak abenduan jakinarazi zion OMERi birusa Wuhanen detektatu zuela, eta Kanpo Arazoetarako Ministerioaren bozeramaileak sare sozialetan aditzera eman zuen AEBetako kirolarien ordezkariak sartu zuela birusa. Daki-guna da, OMEk abenduaren 31n pandemia deklaratu arte, Wuhaneko hegazkinen jarraitu zutela mundu osorako haien hegaldiekin.

Txinako Gobernuak aspaldian darma jokamolde bera “probintzietako” eta enpresetako arduradunekiko: oso larritzat hartzen da krisi zantzuak edo arazoak adieraztea, horrek eduki litzakeen ondorio kaltegarriengatik. Bakoitzak konpondu behar ditu ahal dituen moduan. Wuhaneko medikuak hasi zirenean esaten arazo larri bat detektatzen ari zirela, lehen erantzuna haiek kartzelaratzea izan zen. Ondoren, muturreko erantzun bat egon zen gobernu zentraletik –hiri erraldoiak hutsik, konfinamendu zorrotza zenbait lekutan–, baina horren kudeaketa –Hubei eskualdean ezik, non Pekinekin agindu zuen–, lekuan lekuko agintarien esku geratu zen, estatuak ez duelako sare eraginkor bat dena kontrolatu ahal izateko.

Ezer berririk ez, beraz, Txinako gobernantzari dagokionez. Harrigarrie-

DICKSON PHUA

na da nola hedatu diren European zehar “txinatarren eraginkortasunaren” laudorioak eta nola hartu den “Asiako eredu” hemen indarrean jarri beharrekoa bezala. Honen adierazgarriarik esanguratsuenetakoa da Byung-Chul Han filosofo korear ezagunak martxoaren amaieran adierazitakoa. Han-en aburuz, pandemia honek agerian utzi ditu emergentziari aurre egiteko bi molde: arrakastatsua bata, Asiakoa; eta porrot egin duena bestea: Europakoa.

Bere ustez, Asiako kudeaketaren arrakastaren gakoak bi dira: hiperzaintza digitala eta beren kultura-tradizioetik datorkien pentsaera autoritarioa –konfuzionismoa–. “Ekialdekoak obedienteagoak dira eta konfiantza handiagoa dute estatuan” dio. Europarrok, aldiz, indibidualistagoak gara, eta erabat zaharkitua dagoen soberaniaren eredu bati jarraitzen diogu –estatuen soberania aldarrikatuz, mugak itxiz, eta abar.–.

“Ez Txinan, ezta Asiako beste estatu batzuetan ere –jarraitzen du Han-ek–, ez dago kontzientzia kritikorik zaintza digitalaren edo *big data*-ren aurrean. Zoratuak dauzka digitalizazioak... Txinak europarrentzat imajinaezina den gizarte-kreditu sistema bat ezarri du, herritarren balorazio edo ebaluazio sakona ahalbidetzen duena. Herritar bakoitza

bere gizarte-jokabidearen arabera da ebaluatua. Txinan ez dago behatu gabeko eguneroko bizitzako unerik. Klik bakoitza, erosketa bakoitza, kontaktu bakoitza, sare sozialetako jarduera bakoitza kontrolatzen da. Semaforoa gorrian zeharkatzen duenari, erregimena

Ehunka izan dira atxilotuak eta kartzela zigor luzeetara kondenatutako herritarrak gaixotasunari buruzko zurrumurruek zabaltzeagatik, edo koarentena hausteagatik eta kartzelak ere bihurtu dira infekzio foku handi

KORONABIRUS GARAIO ZIGORRAK

kritikatzen dutenekin tratua duenari edo sare sozialetan iruzkin kritikoak egiten dituenari puntuak kentzen dizkiote. Halakoei bizitza oso arriskutsua bihurtzen zaie. Aldiz, elikagai osasungarriak erosten dituenari edo erregimenaren aldeko egunkariak irakurtzen dituenari

puntuak ematen dizkiote. Nahikoa puntu dituenak bidaiatzeko bisatua edo kreditu merkeak lortzen ditu. Aldiz, puntu kopuru jakin baten azpitik erortzen denak lana gal dezake. Txinan gizarte-zaintza hori posible da, interneteko eta telefonia mugikorrek hornitzaileen eta agintarien artean datu-truke mugagabea gertatzen delako. Ia ez dago datuen babesik. Txinatarren hiztegiaren ez da ageri ‘esfera pribatua’ terminoa”.

Badira urte batzuk sinologoaren arteko eztabaida latza sortu zela frantzesaren eremuan. Alde batean, François Jullien, European ezagunena; bestean, Jean François Billeter suitzarra. Hona bigarrenaren iritzia: “Jullienen lan guztia Txinaren alteritatearen mitoan oinarrituta dago, gurearen guztiz desberdina den Mundu bat da haiena, gurearen aurkakoa”. Mito hori izugarri garatu zen XX. mendean, Marcel Granet sinologo frantziar garaikideen aitaren eta beste hainbaten lanei esker. Baina kontu hori askoz lehenagotik dator, eta –horra gakoa– txinatarrek sortu eta hauspotu duten mistifikazio batetik edaten du. Txinara hurbildu den ia orok irentsi du amua: “Txina, giza-esperientziaren beste poloa da. Hura da gure funtsezko *Bestea*, eta hura ulertu gabe ezin izango gara jabetu gure Ni kulturalaren hegiez eta

mugez” (Pierre Ryckmans, *Simon Leys*). Eta horrek, gure kategoriekin ulertezina egiten zaigunez, liluragarriak bihurtzen ditu txinatarrak. Zibilizazio txinatarraren eta europarraren arteko diferentzia ukaezina da, baina ekonomiara edo politikara jaisten garenean, erabat nahastu gaitzake lilura horrek. Aurtengo krisiari aplikatuz: “Hara txinatarrak: arazo larri bat izan dute, bai, baina guk erakutsi ez dugun gaitasunez egin diote aurre; pandemia garaitu dute, hemen baino hildako gutxiagorekin gainera”.

TXINA BERRIAREN MUGARRIAK

Txina post-maoistaren aroa joan den mendeko 80ko hamarkadan abiatu zen, Deng Xiaoping “Lemazain Txikiak” alderdi komunistaren eta estatuaren buruzagitzatik esaldi lapidarioen historiari pasako den hura bota zuenean: “Loriatsua da aberastea”. Bera izan zen 1989an, Sobietar Batasunaren suntsipenak gazteri txinatar askorengan piztu zuen aldaketarako grina nola tratatu behar zen argi erakutsi zuena, Tiananmengo plazan protestan zeudenak sarraskituz: milaka hildako, milioi bat inguru zauritu, atxilotu kontaezinak... Belaunaldi berriek izan zuten bere odol bataioa. 90eko hamarkadan horren eza-guna izan ez zen antzeko sarraski bat

gertatu zen. Errepresioaren helburua erakunde budista bat izan zen orduan, Falun Dafa izeneko, 70 milioi partaide izatera ailegatu omen zena, eta estatuak arriskutsutzat jo zuena. Milaka izan ziren atxilotuak eta torturapean hildakoak, eta probatutzat ematen da asko

Eskualdetako agintariak
badakite, Txinako Gobernuaren
aginduak behar bezala
interpretatzeko gai ez badira,
gogorki zigortuak izango direla,
gerora, ustelkeriaren aurkako
borrokaren izenean

BEIJING-EN AGINDUEN INTERPRETAZIOA

eta asko erabiliak izan zirela organoen transplanterako merkatuan. Bitartean, Tibeteko edo Xinjiango mendebalde urruneko lurraldeetan, errepresio bortitzak ez du etenik: milaka atxilotu, torturatu eta hildako. Uigurren kasuak hartu dio lekua Tibetekoari azken urteotan,

bertako “berreziketarako” esparruen berri izan dugunean.

Han-en aburuz, ordea, txinatarrek ez dute joera kritikorik eta men egiten diote estatuari “konfuzionistak” direlako. Zoriontsu dira haien bihotz-taupada bakoitza, pentsamendu bakoitza *big data*-ri eskainiz, eta gero eta liluratuagoak gauden haien “kudeaketa eraginkorrarekin”. Lehenagotik ere zorutzen gintuzten egunetik egunera hazten ikusten genituen etxe-orratzekin eta gure enpresa aitzindariak lortzen zituzten kontratuekin.

MUNDUKO HEGEMONIA LEHIAN

Ezin ukatu Txinaren bulkada ikaragarria munduko ekonomian eta politikan. XX. mendeko bigarren erdia estatubatuarra izan zen bezala, XXI. goa txinatarra izango da, ziurrenik, haien berezko estrategiarako gaitasunarekin. Jakina da Txinako gobernuaren negoziotan dabilela aspaldian Afrikako eta Hego Ameriketako gobernuen, haien defizitak eta hornidura arazoak konpontzeko prest. Trukean, erraldoiak behar dituen errekurso naturalak eta haien negozio estrategikoetako bideak zabaltzen zaizkio; epe luzerako inbertsio estrategikoak dira. AEBekin duten “guda komertziala” agertzen da gure berrietan, baina gauzak askoz ere sakinagoak eta zabalagoak dira.

Wuhanen urtarilaren 24tik aurrera berrogeialdia modu eraginkorrean ezarri zenean, agerian geratu zen Txinako gobernatzeko estila: estatu zentralak, leku guztietara ailegatuko den aginte-egitura formal eta eraginkorrik ez duenez, deialdi masiboak egiten dituzten tokian-tokiko funtzionarioak eta hiritarrak mobilizatzeko. Horiek badakite, datozen aginduak behar bezala interpretatzeko gai ez badira, gogorki zigortuak izango direla, gerora, ustelkeriaren aurkako borrokaren izenean. Irizpide horiei jarraiki, herri batzuek beren ekimen bitxi eta zorrotzak hartu dituzte. Larrienak, Zhejiang eskualdeko lau hiri nagusietan hartu dira: 30 milioi pertsonarentzako pasaporteak egin dira, eta, horri esker, pertsona batek baino ezin du etxetik atera, bi egunean behin. Hong Kong inguruko 12 milioi biztanleko Shenzhen hiriko eta barnealdeko Chengdu-ko agintariek (13 milioitik gora biztanle) auzo guztiak konfinatzea agindu dute, eta hamalau eguneko koarentenan jartzen zituzten eraikin osoak bertan kutsatu bakar bat antzemanaz gero.

Ehunka izan dira atxilotuak eta kartzela zigor luzeetara kondenatuak gaitasunari buruzko zurrumurruak zabaltzeagatik, edo koarentena haustegatik, eta kartzelak ere bihurtu dira

infekzio foku handi. Lehen aldia da maiz horretako operazio bat gauzatzen dela Txinan. Jarduera ekonomikoa, berriro, neurri batean baino ez da suspertu: dena arazorik gabe dabil dagoeneko arlo batzuetan, baina beste batzuetan, denak etenda jarraitzen du.

Ailegatzen zaizkigun berri-izpien arabera, nori sinetsi? "Txinaren erabateko eraginkortasuna" goraipatzen duten Berlinen bizi diren Han bezalako morroiei, ala egoera askoz ere kaotiko eta nahasiagoa dela diotenei?

DATORRENA ULERTZEKO GAKOAK

Orain arte bezala, Txinatik helduko zaizkigun berriak nahita nahasgarriak izango dira. Hori edozein boterek betidanik izan duen joko taktikoen erakusgarri baino ez da. Ez da ezberdin Europako edo AEBetako. Modu hanpatuan esaten den bezala, *big data* da kapital berria eta, estatuak baino, datu-oligopolio transnazioalek banatzen dituzte "informazio-kartak": betiko propaganda, alegia. Eta ohi bezala, ere, heltzen denaren eta estaltzen denaren artean antzeman beharko ditugu "garaiko seinaleak" –ez gara horretan antzinatetik oso urrutia.

Txinaren ekonomiak badu bereizitasunik une zehatz honetan: munduko produkzio- eta distribuzio-zirkuitu

guztietan integratua egon arren, ez du finantzen marrazoen zirkuituetan sartu nahi. Hango bankuak, burtsak, balore-merkatuak, kapital-mugimenduak Txinako Alderdi Komunistaren kontrolpean daude. Kapitalaren armarik bel-durgarrienek, gizarteko eta munduko txoko guztietako balioa eta aberastasuna xurgatzen dituztenak, ez dute funtzionatzen Txinarekin. Txinaz kanpoko oligopolio handiek ezin dute hango ekoizpena eta sistema politikoa kontrolatu, eta ezin dute ekonomia suntsitu, Asiako beste herrialde batzuekin mende hasieran egin zuten bezala, nazioarteko kapital-erakundeek emandako aginduak bete ez zituztenean. Kasu horretan, gerraren "irtenbidea" martxan jartzeko tentazioa izan lezakete, baina bi aldiz pentsatu beharko lukete. Txinatik ikusita, "paperezko tigreak" izaten jarraitzen dute.

Aldi berean, Luca Paltrinierik esplikatu duen bezala, badirudi txinatarrek jabetzen direla gertatzen ari dena Txinaren etorkizuna eraikitzeko etapa bat besterik ez dela. Konturatzen dira munduan zabaltzen ari den etorkizun post-apokaliptikoaz, eta sortuko den eremu berri horretan, potentzia nagusi moduan irudikatzen dute dagoeneko beren burua. ●